

El setge de Barcelona, la defensa dels drets catalans

El 14 de març de 1713 al Congrés d'Utrecht es va signar el tractat d'evacuació de Catalunya i l'armistici d'Itàlia. La successió de Carles III a la corona imperial i el canvi de govern a Anglaterra van ser fets decisius per posar fi a la guerra.

L'article 9 del tractat d'evacuació pretenia fer creure que els plenipotenciaris de l'emperador no abandonaven Catalunya. Aquest capítol, segons traducció catalana dels tres comuns, deia així: “Y pues que los ministros plenipotenciaris de la Pujanza [és a dir, de l'emperador] que deu retirar sas tropes de Catalunya y de ditas Islas, han encara insistit per obtenir, antes de la evacuació, lo consuelo de la satisfacció dels Privilegis dels catalans y dels subdits y habitants de las Islas de Mallorca e Ibiza; per part de la França y sos aliats se ha remès assò enterament a la conclusió de la futura pau; S. M. Britànica ha fet reiterada declaració, empenyant sa autoritat ab los més eficaces oficis, tant per això com per lo que coneixerà més necessari, a fi que en lo esdevenidor, los catalans y subdits y habitants de ditas Islas, pogan gozar de llurs Privilegis; ab lo que se aquietaren y cesaren sobre est particular los ministros plenipotenciaris; tant y més que lo Rey Cristianíssim los feu entendre, per sos ministros plenipotenciaris, que ell concorreria gustós també en mediar per lo mateix fi.”

Sanpere i Miquel ens adverteix que l'article 9 del tractat d'evacuació ja era nul abans de redactar-se i el considera una mentida pactada entre França i Anglaterra per imposar la sortida de les tropes aliades sense problemes.

La qüestió catalana, doncs, quedava aparentment en suspens, per ser resolta en el marc de la pau general. Lògicament, el tractat d'evacuació desencadenà l'alarma dels dirigents catalans, que acordaven la convocatòria immediata d'una Junta General de Braços: “Per ocasió de la gravetat dels negocis concernents al benefici universal de tot el Principat [deia la circular de convocatòria feta pels diputats el 20 de juny] havem

resolt, inseguint las deliberacions presas per lo excelentíssim y Savi Consell de Cent y excelentíssim y fidelíssim braç militar als 14, 15 y 20 del corrent mes de juny (havent-se participat al excelentíssim senyor lloctinent y capità general) convocar las personas dels tres estaments, ecclesiàstich, militar y real que acostuman y poden entrevenir en la Junta de braços. Suplicam a V. sie servit acudir [...] per lo dia 30 del corrent mes de juny a les 3 horas de la tarda ab continuació dels següents, en la present casa de la Diputació per aconsellar-nos lo que podem y devem fer en negocis tant graves, que ab lo parer de tots confiam se pendrà resolució, qual convinga a glòria de Déu nostre senyor y benefici públich. Déu guart a V. Barcelona y juny 20 de 1713.” Per als diputats de Catalunya signava Don Francesc Antoni de Solanell, abat de Sant Pere de Galligans i diputat eclesiàstic.

Ara bé, la realitat dels fets corria més de pressa que no l'acord parlamentari dels tres braços, perquè, abans de la primera reunió del que havia de ser el darrer parlament de la Catalunya moderna, era signada pel marquès de Grimaldi, cap de l'exèrcit filipista i pel comte de Kenningsegg, representant de les forces imperials, la convenció d'Hospitalet (22 de juny), és a dir, l'execució del tractat d'evacuació de Catalunya, de Mallorca i d'Eivissa acordada a Utrecht.

La reunió del Parlament feta per definir la posició catalana davant dels tractats d'evacuació, per a la majoria dels dirigents catalans només tenia com objectiu obtenir l'acord de continuació de la guerra si no hi havia garanties explícites de conservació de les constitucions i institucions catalanes. És per aquesta raó que Núria Sales considera que el 1713 començava una altra guerra, molt més cla-

EL TEMPS

rament de defensa de les institucions i les lleis catalanes i també molt més cruenta.

Junta de Braços. La Junta de Braços fou molt concorreguda. Pel que fa al braç popular, és a dir, el braç reial format per ciutats i viles, l'assistència fou superior a l'assistència de qualsevol cort general convencional, per a la qual, a més de ser-hi la majoria de les ciutats i viles amb dret a Corts –com va ser el cas, entre altres, d'Agramunt, Berga, Camprodon, l'Arboç, Lleida, Manresa, Mataró, Prats de Rei, Santpedor, Vic, Vilanova de Cubelles o la mateixa Barcelona, o Sabadell, que ja havia estat a les Corts de l'arxiduc de 1705-1706–, hi anaren moltes

viles sense dret parlamentari, com seria el cas, entre altres, d'Arbúcies, Arenys de Mar, Argentona, Bagà, Balsareny, Barberà del Vallès, Blanes, Cabrera de Mar, Calaf, Caldes d'Estrach, Calella, Cambrils, Canet de Mar, Cardedeu, Castellterçol, Constantí, el Vendrell, Esparreguera, Hostalric, Igualada, l'Estany, Alforja, Lloret de Mar, Lluçanès, Moià, Oristà, Piera, Premià, Reus, Sant Boi i Sant Feliu del Llobregat, Sant Joan de les Abadesses, Sant Julià de Vilatorrada, Sant Martí de Riudeperes, Sant Pol de Mar, Sant Vicenç de Llaveneres, Solsona, Terrassa, Tordera, Tremp, Valls o Vilassar, entre d'altres, i més d'un síndic hi era en nom de Perpinyà, com ara Francesc i

Francesc Emmanuel Teixidor, i molts d'ells eren més síndics menestrals o pagesos que no síndics ciutadans.

La proposició del 30 de juny de 1713 feta pels diputats del General a la Junta de Braços era un repàs dels esdeveniments politicodiplomàtics tinguts lloc des del 21 de gener. La proposició explicava com, tot i que l'emperador estava decidit a continuar la guerra, la situació internacional era de suspensió de les armes. L'emperador, segons es deia als Comuns catalans, estava en una situació d'indefensió, però disposat, si calia, a oferir “*contentarse con la Corona de Aragón*”, i si això tampoc no era possible, a quedar-se només “*con su fidelísimo Principado de Cataluña y a todo trance, con que quedase libre y república, bajo la protección de su augustísima casa y de los aliados*”. Tanmateix, eren grans els recels de Catalunya davant d'una pau massa precipitada. Així, mentre la preocupació del lloctinent Guidobald de Starhemberg i de l'almirall Jennings era arranjar l'armistici i l'evacuació de la manera més lenitiva possible, la preocupació de la Junta de Braços era la permanència de “*totes las tropas que componen lo real ejército de VMC per a nostre seguretat y defensa*” tal com “*la Empratriz y reina nostra senyora nos asegurava*”. “*Si yo creyese que con el sacrificio de mis tropas pudiese aliviar vuestro desconsuelo, no tiene la menor duda que lo haría* [escrivia el 24 d'abril l'emperador als diputats]; *pero perderlas para perderos más, no creo sea medio que aconseje vuestra prudencia; me persuado a que estaréis ciertos de que antes de llegar a esta resolución no ha habido camino ni senda que no haya buscado para mentener a nuestros aliados en el empeño contraído*.” La proposició seguia explicant que, tot i així, el lloctinent de paraula els havia indicat l'existència d'un acord entre ell, l'emperador i l'almirall Jennings, pel qual “*no entraria en lo tractat de Armistici, ni evacuació de tropas, que primerament no se asegurés lo quedar Catalunya ab sos Privilegis*”. Però aquesta promesa ben aviat es va convertir en una simple exigència de “*unión y conformidad*” amb l'evacuació com a únic mitjà per “*sacar en el convenio que se ha de hacer con el enemigo*

[...] *todo lo que pueda ser más favorable y en conveniencia de este país*”. Negociacions amb l'enemic, en aquest sentit, n'hi hagué. El comte de Kenningssegg el 14 d'abril s'entrevistava a Cervera amb el general Grimaldi en presència de diversos comissaris anglesos. “*Para no perder más tiempo* [escriu Kenningssegg] *le propuse los dos primeros puntos sobre los Privilegios de los catalanes y vuelta a su casa de las familias* [...] *con entera restitución de todos sus bienes* [...] *respondió que estos puntos estaban decididos en Utrecht por el artículo IX y remitidos a la paz general* [...] *y aunque manifesté las dificultades que encontrarían los catalanes (en caso de que antes de la evacuación no supiesen que sus Privilegios estaban confirmados), respondió: este cuidado será de nosotros, y que por fin, así como yo tenía mi instrucción para insistir sobre estas proposiciones, él tenía para no escuchar, ni menos referir puntos que estan remitidos a la paz general*.”

Dins aquest forat sense sortida, l'única oferta que feia Starhemberg en plena convocatòria –feta amb el seu vistiplau– de la Junta General de Braços, era oferir passaports competents a persones qualificades per entrevistar-se amb el duc de Populi. Aquesta oferta era fins i tot explicada en el punt 9 de l'acord d'Hospitalet: “*En caso que los Comunes y Brazos de Barcelona y Cataluña, quisiesen diputar una o más personas de sus cuerpos, se les dará pasaporte luego que lo pidan para ir a verse con el señor duque de Populi, y esto mismo se ejecutará con todas las personas y familias refugiadas en Cataluña y dichas islas de Mallorca e Ibiza*.” Els tres Comuns rebutjaven la proposta de Starhemberg, perquè senzillament trobaven “*horrorós e intractable* [...] *tractar ab los comissaris del enemich la conservació de las Llibertats y Privilegis de Catalunya*”, convençuts els tres Comuns que això era una tasca diplomàtica de l'emperador y els seus aliats.

En inaugurar-se la Junta, l'opinió general dels braços era que calia pressionar per la suspensió i ajornament de l'evacuació i l'armistici, és a dir, guanyar temps, per facilitar les pressions diplomàtiques necessàries que garantissin

la conservació de les Constitucions de Catalunya.

El braç popular, per la resistència. El mariscal Starhemberg, precisament, abandonava la ciutat quan els braços resolien continuar la guerra, tot i que hi van haver veus en contra, no sols dins el braç militar sinó també en la Junta dels 27, sortida dels braços, la qual aconsellava parlamentar amb el duc de Populi per trobar una sortida més o menys digna. El conseller en cap de Barcelona, Manuel Flix, i els mateixos diputats van intentar que no prosperés l'opció radical dels Braços. Dins el braç militar ja hem dit que predominava un sector moderat inclinat a la submissió. També el braç eclesiàstic es decidia per la submissió. Va ser el braç popular, el més radical i patriòtic, el que de fet va inclinar amb 78 vots contra 45 el conjunt de la Junta Braços cap a l'opció de resistència.

L'actitud del braç reial i especialment els síndics de Barcelona, Manresa, Sabadell i Solsona van neutralitzar el braç eclesiàstic fins al punt que aquest va preferir desentendre's de la situació, al·legant que per la seva condició eclesiàstica no podia decidir en qüestions de guerra, i van contribuir decisivament a capgirar el vot del braç militar, on, tot i el predomini d'una majoria moderada, es trobaven també sectors radicals, com Emmanuel Ferrer i Ciges, autor d'un abrandat discurs a favor de la resistència, en el qual recordava l'antiguitat i valor de les lleis catalanes: “*Per mantenir-les ha sofert Catalunya 23 invasions de francesos i sempre triomfadora los ha repel·lit per conservar il·leses les lleis a sa pàtria* [...]”. La independència de conservar estes llibertats confirma l'autoritat de Catalunya de pendre les armes per defensa de sos privilegis i lleis.” Ferrer i Ciges en el seu discurs no oblidava recordar què passava en els altres indrets de la Corona catalanoaragonesa: “*Los regnes d'Aragó y València, que és just considerem com a nostres germans, units per tantes centúries, [...] que vui violentment sufren la més dura y tormentosa despotisquès, [...] si la sort los presenta la més perillosa ocasió reprendran les armes i, fent últim extermini de ses vides, sacudiran tan insuportable servitud y ajudaran a la co-*

El 24 de juliol de 1713 la bandera de santa Eulàlia és hissada a Barcelona.

El 16 de maig de 1714 els consellers juren defensar Barcelona al Saló de Cent.

Rafael Casanova i els caps de les milícies juren defensar la ciutat fins al final.

Sessió del Consell de Guerra de Barcelona durant el setge de 1714.

“...muna empresa de la llibertat.” Ferrer i Ciges tampoc no oblidava Castella: “No dec callar los falsos pretextos en què los ministros castellans, que tiranisen los indefensos pobles de Castella, se serveixen per imbibir perniciosas màximes a aquests senzillos i ignorants habitants, per mantenir-los y acarrear-los més dura l’esclavitut, ab lo encono que com a infecte llavor han sembrat en sos cors lo oprobíós caràcter de rebeldes, calificant axí nostra constància i la unió en mantenir nostres lleis i privilegis. Si la nació castellana reflectàs sobre sos infortunios veuria que en les civils discòrdies que eclipsaren del tot sa llibertat en la desgraciada batalla de Villalar, a 23 d’abril de 1520, no hi tingueren més part los catalans que la de compadèixer-los y llastimar-se de sa desgràcia.”

La deliberació del braç reial del 5 de juliol de 1713 va ser decisiva pel que fa a l’opció de resistència. El braç reial feia balanç de les clàusules d’Utrecht i de les conseqüències que en derivarien de l’acceptació, de tot “s’infereix [deia] que est lamentable Principat, quedaria exposat a la discreció de la experimentada propensió contrària francesa [...] y en tot subjecte a la primera màxima de aquella de un rey y una lley, manifestant-ho lo que succeheix en Castella, Aragó y València. Que per so lo present bras prenga resolució com la pren, sobredit fet, disposant-se ab las armas a una defensa, per la manutenció y conservació de las Constitucions, Privilegis, Usos, Costums e immunitats del present Principat, axí en general com en particular, fins lo die de vuy concedits y otorgats, discurrerent los medis poden ocórrer per dita defensa.”

Aconseguit finalment l’acord del conjunt dels braços i de la Generalitat a la resistència, la Diputació el 12 de juliol feia una crida pública sobre la resolució:

“Havent los Braços Generals lo die 6 del corrent mes aconsellat a est Consistori resolués defensar lo Principat, no sols per mantenirse baix lo suau domini del emperador y rey nostre senyor (que Déu guarde) en conseqüència de sa justa causa, reconeguda per sa Santedat y tota Europa y explicada eo jurada en la Constitució primera de las Corts en lo any 1706 en Barcelona últimament celebrada; sinó també per la conservació de las

Llibertats, Privilegis y Prerogativas dels Cathalans, que nostres antecessors a costa de sanch gloriosament alcansaren y nosaltres devem axí mateix mantenir, de las quals no se ha hagut rahó ni en Utrech ni en lo Hospitalet, reservant-se sols en una y altre part a la Pau General (en què se deu poch confiar y a que està molt distant lo Rey nostre Senyor de convenir), y finalment per altres inconvenients notoris a tot lo món, que d’entregar-se Catalunya se seguirian; prometentnos per nostra bona intenció ab la intercessió dels Sants Patrons la protecció Divina, lo dia 9 del corrent manarem fer la Crida pública per la nostra defensa. Y havent tingut notícia que lo enemich va espargint cartas demanant las obedièncias als pobles (a què no se deu atendre en conformitat del que sobre se ha dit) per ço exortam, diem y encarregam als jurats, consellers, pahers o cònsols y a tothom generalment se mantinguen en quant puguen baix la obediència de nostre rey y senyor. Prometem per eix efecte tota assistència per la qual incessantment se invigila. Queda est consistori assegurat de la constància e innata fidelitat de tots los naturals que atendran a tot lo sobredit, que importa a la pública utilitat y benefici de la Pàtria. Deu quart a V. molts anys, Barcelona y juliol als XII de MDCCXIII. Dr Ioseph Vilar. Los Deputats del General del Principat de Catalunya en Barcelona residints.”

Diplomàcia internacional. Els recents estudis de Joaquim Albareda demostren que la decisió de resistència no va ser només una opció heroica sense possibles contrapartides, “la sort dels catalans el 1714 [explica] podia haver estat una altra”. Els estudis sobre la diplomàcia internacional d’aquells anys revelen que els catalans no anaven desencaminats a pensar que la seva resistència podia modificar la seva sort dins la diplomàcia internacional. Com a exemple Albareda planteja la possibilitat que Felip V, enderiat a crear un principat a Limburg (Països Baixos) per a la princesa d’Orsini, hagués acceptat la seva creació a canvi del respecte a les Constitucions catalanes, tal com li oferia l’emperador a través del príncep Eugeni de Savoia en les converses de Rastatt a l’inici de

1714. Tot plegat demostra, a més, que la sort dels catalans va estar sobretot lligada a la inflexibilitat de Felip V, superior a la del seu avi Lluís XIV, que li havia recomanat abandonar la idea del setge i negociar: "Espero que l'arxiduc [escrivia Lluís XIV al seu nét el gener del 1713] retirarà les seves tropes de Catalunya abans que vos pogueu-ho pensar en el setge de Barcelona. L'empresa seria difícil i és millor que la pau us retorni la Ciutat i Catalunya." A més, cal no oblidar que el "Cas dels catalans" encara va ser present en cinc desafortunades sessions parlamentàries angleses de març-abril de 1714.

Un cop, però, decidit el setge de Barcelona, Felip d'Anjou no podia emprendre'l ell sol i les tropes franceses encara lluitaven al Rin, per aquesta raó el duc de Populi es va passar mesos només bloquejant la ciutat i només després de Radstadt (el 6 de març de 1714) va ser possible començar el setge, aquest sota el comandament del duc de Berwick.

Tanmateix, Barcelona va patir com a preàmbul del setge rigorosos bombardejos a càrrec del duc de Populi, de manera que Sanpere i Miquel considera un fet extraordinari que Barcelona no fos ja una simple ruïna a l'arribada de Berwick. Segons Castellví, entre els dos bombardejos del duc de Populi —el de l'abril des del Clot, i el del maig des dels Caputxins—, Barcelona va patir l'impacte de 27.275 bombes. La catedral va patir tant que el 1726 encara no s'havien acabat les obres de reconstrucció. D'altra banda, el compàs d'espera del duc de Populi, sempre partidari de l'extermini i el saqueig, va ser cruent a tot Catalunya, i és en aquests moments que va ser penjat Bach de Roda (el 2 de novembre de 1713), que el terrorisme militar del duc de Populi imposà la guerra cruenta en ambdós bàndols, com ha estudiat J. M. Torras, i que va fer fracassar els intents, entre altres, del diputat militar Berenguer i del general Nebot d'impulsar, a l'inici del setge barceloní, el socors del país envers la ciutat. Tanmateix, hi hagué moments esperançadors de socors a Barcelona, que malgrat tot no reeixiren, especialment quan a l'inici de 1714 la política fiscal del ministre borbònic Orry sobre la Catalunya ocupada va provocar

un alçament general inesperat. Ara bé, tal com afirma Albareda, va ser desconnectat de Barcelona.

Amb l'arribada del duc de Berwick el 6 de juliol de 1714 es formalitzà el setge. Berwick primer va reconèixer el terreny a la recerca del punt més vulnerable d'atac i es decidia per la part de Barcelona que mira al Besòs, centrant l'esforç en el pany de muralla entre els baluards del Portal Nou i de Santa Clara. Segons expliquen Sanpere i Miquel i S. Albertí, les forces dels assetjants eren de 70 batallons d'infanteria, dels quals 40 eren francesos, i de 37 esquadrans de cavalleria, les quatre cinquenes parts dels quals eren espanyols. Aquest exèrcit, que en conjunt eren més de 30 mil homes d'infanteria i prop de 5 mil homes de cavalleria, comptava amb el possible suport dels destacaments de Mataró amb 2 batallons i 3 esquadrans, de Martorell amb 1 batalló i 4 esquadrans, d'Hostalric amb 1 batalló, de Vic amb 2 batallons i 3 esquadrans, i de Castelldefels amb 2 esquadrans. Aquestes forces considerades del camp de Barcelona eren manades pel duc de Populi, militar sense escrúpols partidari del saqueig i de la força.

La situació dels assetjats era prou diferent. Sanpere i Miquel compta a l'inici del setge 1.485 homes de forces regulars d'infanteria, 380 homes de forces regulars de cavalleria i 3.500 homes de les confraries laborals de la ciutat, la companyia de freners engruixida pels aragonesos residents a Barcelona. Entre els 1.485 infants, cal destacar el regiment de valencians de la Verge dels Desemparats de 200 homes sota el comandament del coronel Torres, i els 100 homes del destacament de Mallorca o d'artilleria. Castellví compta una infanteria força superior a la de Sanpere i Miquel, cosa que aquest atribueix als esforços del govern barceloní a reclutar indiscriminadament gent dels barris barcelonins de catorze anys en amunt. La direcció del setge fou dels francesos, des del començament fins al final, i pel que fa a la resistència, segons ens explica Albareda, el comerciant Sebastià Dalmau abocà tota la seva fortuna per fer-la possible.

La formalització del setge va significar una intensificació de la vigilància marítima i la fi de l'arribada regular de queviu-

El setge de Barcelona, setembre de 1714.

Batalla al carrer Portaferrissa.

La defensa heroica dels barcelonins no va poder impedir la rendició final.

Amb la crema de senyeres s'inicia la repressió borbònica contra Catalunya.

res per mar. La Barcelona assetjada va viure episodis de tota mena i al costat de l'heroisme també hi hagué desercions, com la del general Joan Baptista Martí, vigatà de primera hora, en qui el general comandant Antoni Villarroel tenia dipositada una gran confiança militar. També hi hagueren antagonismes, potser més de criteri militar que no personals, com el comandament militar de Barcelona, que, segons la llei, pertanyia al conseller en cap de la ciutat. Aquest càrrec, en situació de guerra, era coronel de la milícia ciutadana, però segons criteris militars estrictes calia que estigués en mans d'un cap militar, en aquest cas de Villarroel. Un acord relatiu va posar finalment el govern militar en mans de Villarroel, la qual cosa va deixar només la direcció de la coronelia al conseller en cap.

Un dels fets més decisius de la defensa de la ciutat va ser la necessitat de respondre a la trinxera començada a obrir per Berwick la nit del 12 al 13 de juliol, en un lloc imprevisit pels defensors de la ciutat. "*Jamás habían discurrido los sitiados [escriu Castellví] ni menos muchos ingenieros, en tres sitios que había sufrido la plaza en el espacio no cabal de veinte años, poderse atacar por aquella parte la plaza porque a tres o cuatro palmos de superficie de la tierra se hallaba agua y el terreno hacia la marina era pantanoso.*" Això va obligar el Consell de Guerra a plantejar-se la necessitat de construir unes defenses dins la mateixa ciutat. El 14 de juliol el Consell de Guerra —explica Albertí— encarregava al general valencià Joan Baptista Basset, comandant de l'artilleria i cap superior dels enginyers militars de la ciutat, la construcció d'una "llarga travessera atrinxerada darrere els murs" —coneguda com la *cortadura real*— per a la defensa de la línia de muralles i baluards amenaçats. El general Basset va proveir en primer lloc la neteja dels fossars de tota la línia de muralla amenaçada i, un cop feta evident entre els defensors de Barcelona la necessitat de la *cortadura* per defensar la posició de Santa Clara, Basset va presentar el seu pla (el 16 de juliol) que era immediatament aprovat, així com la demolició dels molins de vent situats entre el baluard de Llevant i el de Santa Clara. Es tractava de guanyar terreny per fer trin-

xeres defensives darrere els murs de la muralla i dels baluards dins la mateixa ciutat. Segons Sanpere i Miquel, la decisió de la construcció de la *cortadura* va ser una "*resolución de un carácter tan heroico, que por si solo bastaría a inmortalizar el sitio de Barcelona; pues si de la construcción de cortaduras dentro de las ciudades la historia de los sitios de los siglos XVI y XVII guarda muchos ejemplos, era un caso singular el que se acordase construir una tan grande cortadura desde el primer día de trinchera y cuando era para ello preciso mutilar grandemente el barrio marítimo e industrial de Barcelona*". L'actuació militar va trobar la plena predisposició dels amos de les cases afectades, moltes de les quals ja es trobaven molt malmeses a causa dels bombardejos ja patits per la ciutat. La *cortadura* va ser obra de la població civil convocada per crida, i segons Bruguera hi va col·laborar gent de tots els estaments, sexes i edats, i molt especialment dones, criatures i eclesiàstics. Segons Sanpere i Miquel, la decisió del 14 de juliol prova dues coses: que Barcelona no es feia il·lusions sobre la marxa del setge, i per tant la necessitat de preveure l'assalt, i també que encara es confiava en l'arribada d'auxilis, no sols de la resta de Catalunya, sinó també de l'emperador. El 16 de juliol començà el foc de barrera contra les defenses, que obligà Basset, mentre dirigia la construcció de la travessera, a col·locar morters i pedrers i aviar tot el foc que pogué al llarg de la muralla amenaçada. Tanmateix, les bateries enemigues dels caputxins van tirar durant dies sobretot per dificultar les obres de la *cortadura*. El 30 de juliol el martelleig de l'artilleria va començar a obrir grans esvorancs en la cortina de muralla entre els baluards del Portal Nou i Santa Clara. D'aquesta manera, noves bateries podien entrar successivament en foc, mentre els enginyers filipistes començaven a col·locar mines sota els baluards. Els primers dies d'agost ja hi hagué diversos episodis de lluita oberta al peu de les muralles. El 9 d'agost, amb la *cortadura* prou avançada, un batalló de la coronelia hi pogué prendre posicions. Abans del primer assalt, l'arribada per mar del coronel Joan Francesc Ferrer, amb el beneplàcit de l'emperador i se-

guint instruccions del marquès de Rubí, virrei de Mallorca, intentà forçar la capitulació de la ciutat sense èxit. El 12 d'agost tenia lloc un doble assalt sobre el Portal Nou i Santa Clara, tanmateix, la travessera o *cortadura* va ser el gran obstacle, i l'assalt va fracassar. El 13 d'agost s'inicià una nova bastida que es convertí —segons paraules d'Albertí— en "l'horrorosa batalla del baluard de Santa Clara" del 13 i 14 d'agost, en la qual va ser greument ferit el coronel valencià Josep Vicent Torres i Eiximeno, cap del regiment valencià de Desemparats. Malgrat tot, tot i les baixes d'ambdós bàndols, l'exèrcit borbònic no reeixia. El duc de Maine de l'exèrcit borbònic el 15 d'agost escrivia a Lluís XIV, una mica sorprès: "Els enemics es defensen com desesperats, potser millor que no ho farien tropes reglades, de manera que aquesta feina esdevé seriosa i llarga." Al costat de la cruent lluita de posicions en què es debatia Barcelona, la situació alimentària era dramàtica, i l'anèmia, la disenteria i la mort per inanició s'apoderava de la ciutat, tot i que patrons mallorquins i eivissencs encara arribaven amb algun llagut de provisions alimentàries i fins i tot militars (pólvora) en ple i rigurós bloqueig naval.

Assalt final. Els darrers esforços per socórrer Barcelona dels combatents en terres catalanes, com el general Moragues i el marquès de Poal, però, ja no hi van ser a temps. L'1 de setembre, dins el Consell de Guerra es van fer sentir algunes veus de capitulació que van ser rebutjades per Basset. El dia 3 arribava una oferta de rendició i el 4 es reunia el govern amb responsabilitats civils en ple, entre els quals els representants de la ciutat i de la Diputació. En total, una trentena de persones que per 26 vots rebutjaren l'oferta. "Els tres comuns [comunicava Barcelona a l'exèrcit borbònic] s'han ajuntat i, considerat la proposició feta per un oficial dels enemics, responen que no volen oir ni admetre cap proposta de l'enemic." Tot i així, tant el mariscal com el conseller en cap, és a dir, tant el cap militar Villarroel com el cap civil Casanova, haurien preferit una treva eventual. Villarroel, encara que formalment dimetia, en cap moment es va desentendre de

la situació. Els darrers dies del setge, mentre l'exèrcit de Berwick es reforçava, Barcelona esperava l'assalt final gairebé sense pólvora. L'11 de setembre, a les 4.30 h del matí començava l'assalt general. Les forces d'assalt eren formades per 41 batallons que totalitzaven uns 26.000 homes, i l'atac general es va abatre sobre tres sectors: la zona del baluard de Sant Pere i Portal Nou, la cortina del baluard de Sant Daniel, i des del baluard de Santa Clara fins al reducte exterior de Santa Eulàlia. La defensa catalana en la zona de l'assalt era coberta per uns 2.000 homes, una bona part d'ells de la coronelia: freners, corders de cànem, teixidors de lli, argenters, estudiants, candellers de cera, pintors, argenters, fusters, velers, notaris, etc.

El dimitit Villarroel preparà un contraatac general, a les 7 h del matí, en el qual van ser ferits el mateix Villarroel i Casanova. Era el final. A les 14 h de la tarda tornaven a sentir-se veus de capitulació. Tot i la posició d'un sector del govern de fer un esforç més de resistència, aquestes veus finalment s'imposaren. Però Berwick volia una rendició incondicional. Els enviats catalans davant Berwick el dia 12 no pogueren arrencar cap capitulació formal, però sí uns capítols sense signatura que no feien esment a cap rendició incondicional: "Encara que els de Barcelona [deien aquests capítols] hagin esperat massa per a implorar la clemència del rei, s. e. el sr. mariscal duc de Berwick vol tenir tanmateix la bondat de no usar envers ells el darrer rigor de la guerra. I, com que vol conservar en lloc de destruir els subdits de s. m. c. ha judicat

EL TEMPS

a propòsit de concedir per gràcia la vida a tots els habitants, i a d'altres persones que es troben a Barcelona. Com també d'impedir que la ciutat sigui lliurada al pillatge..." Segons Albertí, les baixes catalanes de combatents del setge, entre morts i ferits, del 25 de juliol de 1713 a l'11 de setembre de 1714 van ser d'unes 6.250 persones, sense comptar les innumbrables baixes d'una població civil que havia patit fam i rebut l'impacte de més de 30.000 bombes, amb la destrucció d'un terç de la ciutat i el dany de quasi un altre terç. Les baixes de l'enemic podien ser de prop de 14 mil homes.

A les 18 h de la tarda del dia 12 les tropes borbòniques entraven al castell de Montjuïc, i el 15 de setembre va ser nomenat per Berwick la Real Junta Superior de Justicia y Gobierno.

Catalunya començava així la primera experiència històrica d'un règim d'ocupació.

El tractat d'Utrecht va posar fi a la cruenta Guerra de Successió.

Eva Serra i Puig
Universitat de Barcelona

**EXPOSICIÓ PERMANENT
DE MARINA**

Museu de la Marina de Vilassar
Avda. Eduard Ferrés i Puig, 31
08340 Vilassar de Mar
Catalunya

telèfon 93 750 21 21
fax 93 759 30 01
museumar@teletel. es

**NECRÒPOLIS ROMANA
DE VILASSAR DE MAR
I COL·LECCIÓ ARQUEOLÒGICA**

